

YANNICK
VAN DEN BROEKE*

Naar een motivering van de juryrechtspraak in België?

ABSTRACT

De motiveringsverplichting is één van de hoekstenen van een correcte afhandeling van rechtszaken. In België bestaat er echter één grote uitzondering op: het Hof van Assisen. De jury in het Hof van Assisen dient zich namelijk niet te bekommeren om enige vorm van motivering aangaande de schuldvraag. Het Taxquet-arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens oordeelde echter resoluut het tegendeel. Een motiveringsverplichting is noodzakelijk, wil een uitspraak van het Hof van Assisen de toets betreffende de motivering doorstaan.

Hoe dient de Belgische wetgever zich op korte termijn te conformeren naar dit arrest? Hiervoor wordt een vergelijkende studie gemaakt met het Franse en Duitse model, zoals het in onze buurlanden geldt.

Concluderend dienen we te stellen dat een motivering in het huidige Assisenmodel absoluut noodzakelijk is op korte termijn, doch dit is niet evident te verwezenlijken. Hoewel we sceptisch staan tegenover de haalbaarheid van de ideale motiveringsverplichting, mogen we hieruit niet besluiten dat de beslissing van het Hof van Assisen geen motivering kan krijgen. Integendeel, men dient de Assisenprocedure dermate te hervormen opdat men tot een begeleid en gedisciplineerd jurydebat kan komen over de motivering en de schuldvraag. Gedurende dit debat dienen de juryleden er zich van bewust te zijn dat de *conviction intime* zich zal moeten buigen naar de wetten van de rationele en steekhoudende argumentatie.

Kernwoorden: Motiveringsverplichting – Europees Hof voor de Rechten van de Mens – juryrechtspraak – hervorming – rechtsvergelijking

1. INLEIDING

De motiveringsverplichting is één van de hoekstenen van een correcte afhandeling van rechtszaken. In België bestaat er echter één grote uitzondering op: de jury in het Hof van Assisen dient zich niet te bekommeren om enige vorm van motivering aangaande de schuldvraag. Een bijzondere vaststelling, zeker als men weet dat een politierechter in de kleinste verkeerszaak uitvoerig dient te motiveren waarom hij iemand veroordeelt. Die afwezigheid van motivering lijkt in te druisen tegen het recht op een eerlijk proces en vooral tegen de moderne procesvoering. Sinds jaar en dag kent de procedure voor het Hof van Assisen dan ook zijn voor- en tegenstanders.¹

In het verleden bleef dit echter een veelal theoretische discussie. Recent velde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens echter een arrest in de zaak Taxquet.² Hoewel zij

* Advocaat verbonden aan advocatenkantoor Laga

1 Zie uitgebreid: P. TRAESE, "The jury in Belgium", *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 44-45.

2 EHRM, Taxquet v. België, arrest van 13 januari 2009, www.echr.coe.int.

in het verleden anders leek te oordelen³, besliste het EHRM dat het Hof van Assisen haar uitspraak in dit arrest onvoldoende gemotiveerd had, waardoor het proces opnieuw dient plaats te vinden. De gevolgen van dit arrest zijn immens.⁴ Door dit arrest dient de jury immers te motiveren waarom het iemand schuldig verklaart of vrijspreekt, wil België toekomstige veroordelingen vermijden. Een wetswijziging op zeer korte termijn dringt zich aldus op. Zo heeft minister van justitie Stefaan De Clerck recent aangekondigd het nodige wetgevende initiatief te zullen nemen.⁵ De minister doelde hier op het wetsvoorstel Mahoux dat reeds in behandeling is in de Senaatscommissie Justitie.⁶ De tekst van het voorstel ligt bijna volledig in lijn met het eindverslag van de Hervormingscommissie van 23 december 2005.

We wensen in dit artikel dan ook een uiteenzetting te geven over de jury en haar motiveringsverplichting, of het ontbreken ervan. Naar aanleiding van het recente Taxquet-arrest, zetten we ook enkele suggesties met betrekking tot de modaliteiten van deze motivering op papier teneinde een verbetering van het systeem mogelijk te maken. Een motivering is immers niet alleen mogelijk, doch ook uiterst noodzakelijk. Hierbij dient er echter nauwkeurig te worden nagedacht over de wijze waarop men de motivering optimaal zal invoeren, dit op korte termijn.

Inspiratie doen we hiervoor op bij onze buurlanden. Duitsland kent bijvoorbeeld een verregaande lekenparticipatie op het gebied van strafrechtspraak. Door middel van lekenrechtspraak wordt controle uitgeoefend door niet-juristen op de rechtspraak. Hoewel dermate verschillend van het Hof van Assisen in België en het *Cour d'Assises* in Frankrijk, zullen we tevens nagaan hoe men de verschillende taken – waaronder de motivering van de beslissing - verdeeld heeft tussen de lekenrechter en de professionele rechter en in welke mate dit tot een aanvaardbaar systeem leidt voor de burger.

2. DE MOTIVERINGSVERPLICHTING VOLGENS HET EHRM

2.1 Het standpunt van het E.H.R.M. voor het Taxquet-arrest

Motivering, althans volgens het Europees Hof van de Rechten van de Mens (EHRM), houdt in dat de rechter "*met voldoende duidelijkheid de gronden moet aanduiden waarop hij zijn beslissing steunt*" zodat "*de beklaagde op een nuttige wijze beroep kan instellen*".⁷ Rechtspraak van het EHRM behandelt de vraag of een uitspraak voldoende gemotiveerd is in het licht van de omstandigheden van de zaak. Daarbovenop dient steeds rekening gehouden te worden met de complexiteit van de zaak en de gebruikte begrippen. Het EHRM maakt ook duidelijk dat de zogenaamde eerlijke behandeling geen

³ *Vide infra*.

⁴ Een arrest van het EHRM heeft een "declaratoir" karakter. Dit wil zeggen dat het arrest een louter vaststelling uitmaakt en aldus België niet kan opleggen zijn wetgeving te wijzigen. Dit neemt niet weg dat België na een dergelijke veroordeling als voorbeeldige lidstaat na een dergelijk arrest de wet kan wijzigen. Na een veroordelend arrest van het EHRM komt het aan het Comité van Ministers (van de Raad van Europa) toe zich uit te spreken over de maatregelen die België moet nemen om het arrest uit te voeren. België zal vermoedelijk zelf aangeven welke maatregelen het zal nemen en het Comité van Ministers zal oordelen of dit volstaat of niet.

⁵ P. MAHOUX, Wetsvoorstel tot hervorming van het hof van Assisen, *Senaat*, S-4-924/1, 2007-2008. Te raadplegen via www.senate.be: <http://www.senate.be/www/?Mival=/dossier&LEG=4&NR=924&LANG=nl>.

⁶ Te raadplegen via: <http://www.just.fgov.be/persberichten/2009/01/13.html>.

⁷ EHRM, *Hadjanastassio v. Griekenland*, 16 december 1992, *Publ. Cour*, Reeks A, Vol. 252.

⁸ EHRM, *Van den Hurk v. Nederland*, arrest van 19 april 1994, *Publ. Cour*, Reeks A, Vol. 288; Comm., *Bricmont v. België*, 15 juli 1986, EuGRZ, 1987, p. 357.

gedetailleerd antwoord op elke conclusie vergt.⁸ Uiteindelijk doet de lengte van de motivering er weinig toe, de rechter moet namelijk niet noodzakelijk op irrelevante conclusies antwoorden. Nochtans moet de rechter wel uitdrukkelijk en expliciet antwoorden op een conclusie wanneer bij gebrek hieraan *"het onmogelijk is vast te stellen of de rechter er wel degelijk zonder reden van afzag deze conclusie te behandelen, of dat hij de conclusie wel in overweging had genomen en van oordeel was dat ze moest verworpen worden"*.⁹

2.2 Het Hof van Assisen lijkt de toets niet te doorstaan, of toch wel?

Wanneer we het standpunt van het EHRM vóór het Taxquet-arrest vergelijken met de procedure voor het Hof van Assisen, lijken deze uitermate ver uit elkaar te liggen. Uiteindelijk dient de motiveringsvereiste echter gerelativeerd te worden naargelang de aard van de rechtspleging. Zo is de eis van motivering niet geschonden wanneer men te maken heeft met juryzaken. Er is, althans volgens de vroegere rechtspraak van het EHRM, geen oneerlijke behandeling als men veroordeeld wordt door het Hof van Assisen zonder een gemotiveerde beslissing. Het EHRM hanteert immers de argumentatie dat het Hof oordeelt op basis van een geheel van vragen die de beklaagde mag betwisten en aanvullen. Het EHRM stelt wel dat, als er betwisting blijft over de aan de jury voorgelegde vragen, het Hof van Assisen uitspraak dient te doen bij gemotiveerde beslissing. Immers, *"Justice must not only be done, it must also be seen to be done"*.¹⁰

2.3 Een motivering is een absolute noodzaak sinds het Taxquet-arrest

Op 13 januari jongstleden oordeelde het EHRM in de zaak van Richard Taxquet echter resoluut dat een motiveringsverplichting een absolute noodzaak is in juryzaken. Op deze wijze besloot zij aldus tegen haar voorgaande rechtspraak in, waarin de huidige werking van het Hof van Assisen als voldoende conform de motiveringsverplichting zoals vervat in artikel 6 van het EVRM werd beschouwd.

Richard Taxquet werd op 7 januari 2004 veroordeeld tot een gevangenisstraf van 20 jaar voor de moord op André Cools en de poging tot moord op Marie-Hélène Joiret in Cointe (Luik) op 18 juli 1991. Het Hof oordeelde op 23 januari jongstleden echter dat Taxquet geen eerlijk proces heeft gekregen, daar de jury slechts met een summiere "ja" antwoordde op de vraag of Taxquet al dan niet schuldig was.

Het Hof vestigde de aandacht op vier identieke vragen die aan de jury van het hof van assisen werden voorgelegd over de schuldvraag van de acht beschuldigen in de desbetreffende zaak. Voor het Hof in Straatsburg werden die vragen zo geformuleerd dat het voor Taxquet niet duidelijk was wat de motivering was waarom ze positief beantwoord werden. Het Hof oordeelde dat die beknopte antwoorden op de vragen die vaag en algemeen gesteld werden, de indruk geven dat het gaat om een arbitraire en weinig transparante rechtspraak.

Het is belangrijk om het arrest aan de beschuldigde uit te leggen, aldus de motivering van het EHRM. Volgens het Hof is dat niet enkel van belang voor de beschuldigde zelf, maar is het ook voor de publieke opinie belangrijk de redenen te horen waarom

9 EHRM, *Ruiz Torija v. Spanje*, 9 december 1994, *Publ. Cour*, Reeks A, Vol.303-A, §30; ook EHRM, *Hiro Balani v. Spanje*, 9 december 1994, *Publ. Cour*, Reeks A, Vol.303-B.

10 F. LOGGHE, "Over de eerlijke behandeling volgens artikel 6 van het EVRM", *Jura Falconis*, te raadplegen op <http://www.law.kuleuven.ac.be/jura/33n2/logghe.htm>.

iemand al dan niet schuldig wordt bevonden. Volgens het Hof was er in dat geval een schending van het recht op een rechtvaardig proces door het gebrek aan motivering. Hoewel het Taxquet-arrest nog niet definitief is, staat het voor de Belgische wetgever vast dat er een hervorming van de Assisenprocedure dient te komen, wil men toekomstige veroordelingen van België vermijden. Niettemin heeft België sinds het arrest drie maanden de tijd om de verwijzing naar het Europees Hof van Justitie te vragen, wat opschortend werkt. België heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt, doch heeft tevens laten weten dat het een hervorming van de huidige procedure van het Hof van Assisen beoogt.

3. DE NOODZAAK VAN EEN MOTIVERINGSVERPLICHTING VOOR DE JURY IN HET HOF VAN ASSISEN

3.1 Situering

België en Frankrijk kennen een systeem waarbij lekenparticipatie in strafzaken beperkt is tot de procedure voor het Hof van Assisen (*Cour d'Assises*). Voor het overige kennen zij enkel een inmenging van leken als getuige of expert. Het Belgische systeem is cultureel en historisch gegroeid uit het Franse systeem, waardoor beide landen een erg vergelijkbare juryrechtspraak kennen.

Artikel 150 GW stelt dat de jury in België enkel kan worden ingesteld voor de zwaarste misdrijven. Het gaat hier om de zogenaamde misdaden, politieke misdrijven en persmisdrijven. Het recht om berecht te worden door zijn gelijken en de daaruit volgende participatie van leken in de strafrechtspraak, kan worden verklaard door een zeker wantrouwen ten opzichte van de overheid en haar instellingen. De historiek van de jury in zowel België, als Frankrijk, bewijst deze link.¹¹

Het verlangen naar deelname van burgers aan de Duitse rechtspraak in daarentegen in het begin van de negentiende eeuw een belangrijk punt van discussie geweest. Uit een zekere achterdocht jegens de gevestigde professionele rechtspraak wilde men er voor zorgen dat de burgers een vorm van directe controle verkregen op de rechtspraak. Duitsland kende vanaf 1849 een procedure waarin jury's oordeelden over de schuldvraag. Vanaf 1879 werden dan de, tot op heden nog steeds bestaande, *schöffengerichte* ingevoerd, die een afgezwakte vorm van lekenrechtspraak vormden.¹² In 1924 werd de juryrechtspraak volledig afgeschaft en vervangen door deze gemengde hoven, daar er twijfel rees over de bekwaamheid van de juryleden om over de schuldvraag te oordelen.¹³

¹¹ Zie voor een uitgebreid relaas van de historiek van de jury : P. TRAEST, *l.c.*, 27-29.

¹² T.A. DE ROOS, *l.c.*, 53; J. PRADEL, "Le jury en France: Une histoire jamais terminée", *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 181. Deze gemengde rechtbanken, bestaande uit professionele rechters en leken (de zogenaamde "*Schöffen*"), oordelen over ernstigere zaken die niet tot de competentie van het *Landsgericht* of het *Oberlandesgericht* behoren en voor welke geen zwaardere straf dan vier jaar gevangenis of insluiting in een psychiatrisch ziekenhuis is te verwachten.

¹³ W.H.B. DREISSEN, *o.c.*, 306-307; S.H.E. JANSSEN en M.T. CROES, *l.c.*, 19-21.

¹⁴ T.A. DE ROOS, *l.c.*, 55; W.H.B. DREISSEN, *o.c.*, 181. De lekenkamer bij het *Amtsgericht*, dat de minder zware misdrijven behandelt, telt twee lekenrechters en één professionele rechter die tevens optreedt als voorzitter. De kleine strafkamer bij het *Landsgericht* bestaat uit één of twee beroepsrechters en twee lekenrechters. De grote strafkamer bij het *Landsgericht* behandelt dan weer levensdelicten en andere zware misdrijven, en wanneer straffen vanaf vier jaar gevangenisstraf en bepaalde maatregelen worden geëist. Dit hof zetelt met drie professionele rechters en twee lekenrechters.¹ Daarnaast bestaat er nog een bijzondere variant voor zeer ernstige misdrijven, die bestaat uit drie beroepsrechters en zes lekenrechters.

Opvallend is dat Duitsland – in tegenstelling tot België en Frankrijk – in elke strafrechtbank in eerste aanleg minstens één lekenrechter heeft zetelen.¹⁴ Deze *schöffen* zijn onbezoldigde ambtenaren, welke dezelfde rechten en plichten hebben als de beroepsrechters. De aanwijzing als lekenrechter is een burgerplicht. Ze worden voor een periode van vier jaar gekozen uit de bevolking.¹⁵

3.2 De vragen voor de jury en haar beslissing

De jury in het Belgische Hof van Assisen maakt haar beslissing over de schuldvraag kenbaar door het beantwoorden van enkele vragen die betrekking hebben tot de misdaad. Deze vragen dienen steevast te worden beantwoord met een “ja” of “neen”. Artikel 337 Sv. stelt duidelijk dat een vraag gesteld dient te worden in de volgende bewoordingen: “Is de beschuldigde schuldig aan die bepaalde doodslag, die bepaalde diefstal of die bepaalde andere misdaad?”. Dit impliceert dat een vraag slechts één aanklacht mag inhouden en over één betrokkene mag handelen. De jury dient zich, luidens artikel 342 Sv., enkel in stilte te bezinnen en in de oprechtheid van hun geweten na te gaan welke indruk de tegen de beschuldigde aangevoerde bewijzen en zijn middelen van verdediging op hun geest hebben gemaakt. De wet vraagt aan de gezwoeren geen rekenschap van de middelen waardoor zij tot hun overtuiging zijn gekomen. Zij stelt alleen de vraag of de jury in gemoede is overtuigd van haar beslissing.¹⁶

Dit artikel is nagenoeg identiek aan de bepalingen die terug te vinden zijn in de Franse Code de Procédure Pénale.¹⁷ Ook daar vindt een quasi identieke procedure plaats voor het Cour d'Assises, waar professionele rechters en lekenrechters samen verantwoordelijk zijn voor het gehele proces. Zij hebben allen de plicht om de waarheid te achterhalen, op basis van het principe van “*intime conviction*”, zoals vastgesteld in artikel 353 CPP.¹⁸ De intieme overtuiging (*intime conviction*) is aldus bepalend in het Belgische en Franse rechtsstelsel.¹⁹ Juryrechters hebben zo de plicht om te proberen de waarheid te achterhalen en dienen zelf op basis van het ter zitting gepresenteerde materiaal tot een overtuiging te komen omtrent de vraag of de verdachte al dan niet schuldig is. België en Frankrijk hanteren een vrij bewijsstelsel: er zijn geen bijzondere regels of bewijsminima terug te vinden. Een motivering van haar beslissing is volledig afwezig.²⁰

Tot hiertoe leek het Franse Cour d'Assises zeer sterk op het Belgische Hof van Assisen. Echter, in wat nu volgt, merken we dat er wel degelijke enkele verschillen te merken zijn inzake de beraadslaging en de stemming.

In tegenstelling tot het Franse systeem, beraadslagen de juryleden in België zonder de aanwezigheid van de beroepsrechters. Deze juryleden debatteren enkel over de schuldvraag. De juryleden dienen daarna anoniem te stemmen over de vraag of de verdachte schuldig is door middel van het beantwoorden van een aantal vragen, opgesteld door

15 S.H.E. JANSSEN en M.T. CROES, *l.c.*, 34.

16 A. MASSET, “Propos pour la suppression de la cour d'assises” in X., *Strafrecht als roeping. Liber amicorum Lieven Dupont*, 914; P. TRAEST, *l.c.*, 37.

17 Verder geciteerd als CPP.

18 T.A. DE ROOS, “Is de invoering van lekenrechtspraak in de Nederlandse. strafrechtspleging gewenst?”, Universiteit van Tilburg, 2006, 40-41.

19 T.A. DE ROOS, *l.c.*, 27; zie ook uitgebreid: P. DE HERT, “Leve de republiek, leve de jury. Historische, bewijstechnische, democratische en politieke argumenten” [Vive la République, Vive la jury. Historical, Evidence Law based, Democratic and Political Arguments in Favor] in ADAMS, M. & POPELIER, P. (eds.) *Recht en democratie. De democratische verbeelding in het recht*, Antwerpen-Groningen, Intersentia, 2004, 459-491.

20 F. CLEMENT DE CLETY, “Plaidoyer pour la Cour d'assises”, *Journ. proc.* 2005, afl. 502, 8; T.A. DE ROOS, *l.c.*, 42.

de professionele rechters. Bij het opstellen van deze vragen moeten de verdediging en het openbaar ministerie geraadpleegd worden en het Hof moet de selectie van de vragen danig motiveren. De voorzitter zal de jury steeds de nodige richtlijnen en informatie meegeven, aangaande de vragen en de procedure. Het is ten zeerste verboden dat de rechter hierbij het bewijs of de bewijswaardering aanraakt. De vragen dienen alle constitutieve elementen van het ten laste gelegde feit te bevatten. Zoals vermeld, dienen deze vragen steeds te kunnen worden beantwoord aan de hand van “ja” of “neen”.²¹

Het Franse systeem is, zoals reeds opgemerkt, hiervan verschillend met dien verstande dat de beslissing van het Cour d'Assises tot stand komt door middel van een vragenlijst die de voorzitter van tevoren opmaakt. Nadat zij samen hebben beraadslaagd, dienen alle professionele en lekenrechters apart te stemmen over elke vraag. Deze vragen zijn feitelijk en niet-juridisch van aard en kunnen slechts met “ja” of “neen” worden beantwoord. De belangrijkste vraag is of de verdachte schuldig is aan het feit.²² Belangrijk is dat voor elk feit deze vraag apart dient te worden gesteld. Over verzwarende omstandigheden worden aparte vragen gesteld. Net als de uiteindelijke beslissing hoeven de antwoorden op de vragen niet gemotiveerd te worden.²³

De stemming over de strafoplegging in het Franse Cour d'Assises begint met een stemming over de maximumstraf. Indien de uitslag van de stemming negatief is, vindt een nieuwe stemming plaats over een lagere straf. Dit herhaalt zich totdat er overeenstemming over de strafmaat wordt bereikt. Ook hiervoor is geen motivering nodig.

Wordt de verdachte schuldig bevonden in het Belgische Hof van Assisen, dan vindt vervolgens een debat plaats over de strafmaat. De beslissing hieromtrent wordt genomen door de professionele rechters en de jury samen, dit bij eenvoudige meerderheid. Het Assisenhof is gehouden aan de strafmaat zoals beslist door de jury en de rechters. Deze straf kan niet meer worden verhoogd of verlaagd.²⁴

In het Duitse stelsel beslissen de lekenrechter(s) – de *schöffen* – samen met de professionele rechter(s) over zowel de schuldvraag als de strafmaat. Zij nemen dus deel aan de beoordeling onder de verschillende rechters die over de zaak oordelen. Lekenrechters hebben, op grond van artikel 30 Gerichtsverfassungsgesetz, dezelfde rechten en plichten als professionele rechters. Dit soort lekenrechtspraak wordt over het algemeen aanschouwd als een versterking van het democratische element van de rechtspraak. Niet alleen wordt het volk gerepresenteerd, ook zal men de beroepsrechters op deze wijze dwingen om uitspraken te formuleren die voor iedereen begrijpelijk zijn.²⁵

Lekenrechters hebben, evenals beroepsrechters, het recht om op de zitting vragen te stellen aan de verdachte, getuigen en deskundigen. Na afloop beraadslagen zij samen – beroepsrechters en lekenrechters – over de schuldvraag en de strafoplegging. Dit nadat de voorzitter de lekenrechters een instructie heeft gegeven over het recht en de toepassing van de wet.²⁶ Alvorens een oordeel te vellen, beraadslagen alle rechters samen. Tijdens deze beraadslaging wordt duidelijk op welke gronden de uiteindelijk beslissing gestaafd zal worden. Om de verdachte te kunnen veroordelen is een tweederde meerderheid vereist op grond van artikel 263 Strafprozessordnung. De lekenrechters kunnen elke beslissing in het nadeel van de beklaagde verwerpen. De positie van deze leken is

21 T.A. DE ROOS, *I.c.*, 27-29.

22 Art. 349 CPP.

23 T.A. DE ROOS, *I.c.*, 42-43.

24 T.A. DE ROOS, *I.c.*, 30.

25 Raad voor de rechtspraak (ed.), *I.c.*, 11.

26 S.H.E. JANSSEN en M.T. CROES, *I.c.*, 19-22.

aldus erg sterk.²⁷ Het is echter zeer moeilijk om een beeld te krijgen van de werkelijkheid waarin dit effectief voorvalt, daar *dissenting opinions* niet worden vrijgegeven.²⁸

3.3 Recente wetswijziging in België

De Wet van 30 juni 2000 heeft in België echter een wijziging teweeg gebracht, met betrekking tot de motivering van de strafmaat. Hoewel de schuldvraag niet gemotiveerd dient te worden door de jury – onterecht, aldus het recente arrest Taxquet –, wordt momenteel wel geëist dat de strafmaat met redenen omkleed dient te zijn.²⁹

3.4 Kritiek

In België en Frankrijk staat men erg afkerig tegenover de jury omwille van het feit dat de juryleden geen reden dienen te geven voor hun verdict. Indien de juryleden besloten tot vrijspraak brengt dit logischerwijze moeilijkheden met zich mee. Zo zal het onduidelijk zijn en blijven of de juryleden zich hebben laten leiden door een zekere sympathie voor de beschuldigde, of dat de jury niet akkoord ging met de regels van de wet. Men zal aldus nooit weten op welke gronden de beschuldigde veroordeeld werd of vrijgesproken. Iets wat bij zowel slachtoffers als daders tot een zeer moeilijk te verteren proces kan leiden.³⁰

Verscheidene vooraanstaande auteurs hebben dan ook hun ongenoegen geuit over de procedure. De kritiek van deze rechtstheoretici op de juryrechtspraak is voornamelijk gebaseerd op twee pijlers: zo vinden zij eerst en vooral dat een jury niet kan inspelen op de noden van de hedendaagse criminaliteitsbestrijding in de rechtbank. Daarnaast gaan ze er prat op dat het ongemotiveerde karakter van haar beslissingen niet door de beugel kan, met als gevolg dat een beroepsprocedure onbestaande is.³¹

DE NAUW profileert zich zo als een felle tegenstander van het Hof van Assisen, omdat de behandeling van de zaken er totaal onverantwoorde wendingen neemt, terwijl de beslissingen worden genomen zonder motivering en zonder tweede aanleg. FETTWEIS was tegen de jury omdat ook zware misdadigers volgens de vereisten van de moderne strafwetenschap moeten worden gevonnist en niet volgens een rechtspleging die aanleiding geeft tot een “catch judiciaire”. PREUMONT verwerpt op zijn beurt de instelling van de jury, onder meer omdat ze tot het domein van het irrationele behoort en op een loterij lijkt. TROUSSE, ook bekend als assisenvoorzitter in Luik, vond dat de jury noodzakelijk moest verdwijnen en vervangen worden door gespecialiseerde beroepsrechters.³²

27 W. PERRON, “Lay participation in Germany”, *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 181.

28 C. RENNIG, “Influence of lay assessors and giving reasons for the judgement in German mixed courts”, *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 481.

29 Art. 364 Sv.

30 A. MASSET, *l.c.*, 914-915.

31 R. DECLERCQ, “Het Hof van Assisen veroordeeld”, in *Om deze redenen. Liber Amicorum A. Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 96-97 en 106; J. DE WIT, “Beperkte ontvetting van assisen”, *Juristenkrant* 2005, afl. 119, 8-9; A. JONCKHEERE, “Quel avenir pour le jury populaire en Belgique?”, *Journ. proc.* 1993, afl. 248, 11; P. TRAEST, *l.c.*, 46.

32 R. DECLERCQ, “Het Hof van Assisen veroordeeld”, in *Om deze redenen. Liber Amicorum A. Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 96-97 en 106.

Onderzoek door VAN LANGENHOVE laat overigens zien dat bij de beslissing over de strafmaat, waar de rechters samen met de jury beslissen, de rechters dermate overheersen dat de jury er net zo goed niet bij had hoeven te zitten.³³

Opvallend is wel dat de kritiek in België zich richt tot tal van lacunes in de procedure, terwijl de Franse rechtsleer vooral graten ziet in het systeem van bewijswaardering en het gegeven dat men dient te werken met een principe van “*intime conviction*”, als gevolg waarvan de *Cours d’Assises* hun beslissingen niet dienen te motiveren. Een beroepsprocedure is evenwel mogelijk in Frankrijk, hoewel men lange tijd vond dat het principe van “*intime conviction*” onverenigbaar was met de mogelijkheid om hoger beroep in te stellen. De redenen die aan een uitspraak ten gronde liggen, dienen immers in hoger beroep blootgesteld te worden. Desondanks is nu met de invoering van het appel het principe van “*intime conviction*” gehandhaafd gebleven en is enige vorm van motiveringsverplichting nog steeds onbestaande.³⁴

3.5 Herleidbaar tot kritiek op de afwezigheid van motivering?

Zeer veel argumenten van de tegenstanders van de jury *an sich* kan men mijns inziens uiteindelijk herleiden tot een kritiek op de afwezigheid van enige motiveringsverplichting. Immers, we denken maar aan een situatie waar men te maken krijgt met een onrechtmatig verkregen bewijsmiddel. De laatste jaren komt dit soort situaties vaak voor, mede door de moderne technieken die soms een inbreuk betekenen op het privéleven van de mogelijke dader. Een correcte rechtsgang zou er toe moeten leiden dat men dit bewijsmiddel als onbestaande beschouwt. Echter, het is maar de vraag in hoeverre een jury zonder enige rechtbankervaring zich aan de instructies van de rechter zal houden. We beweren hier niet bij hoog en laag dat een rechter dit wel zonder problemen zou kunnen, toch is hij alleszins meer getraind en ervaren. Net hier speelt de motiveringsverplichting een cruciale rol: wanneer deze verplichting onbestaande is, zal men nooit weten of de jury al dan niet rekening heeft gehouden met het onrechtmatig verkregen bewijsmiddel. De motivering werkt hier als controle op het correct waarderen van de bewijsmiddelen.

Daarnaast is een veel voorkomende kritiek de bewering dat een jury geen correcte toepassing maakt van de regels aangaande de bewijslast, zeker wanneer de beschuldigde beroep doet op omstandigheden die hem vrij zouden kunnen pleiten.

Een ander punt dat we hier willen aanhalen, is het gebrek aan *knowhow* van de jury aangaande de betrouwbaarheid van wetenschappelijk aangereikt bewijsmateriaal. Onderzoek heeft aangetoond dat leken vaak problemen hebben om zulk bewijsmateriaal naar waarde te evalueren. Hoewel we ook hier allerm minst willen beweren dat een professionele rechter wél degelijk de nodige technische en wetenschappelijke achtergrond heeft, kunnen we wel stellen dat de rechter meer ervaring heeft. Daarnaast heeft hij de mogelijkheid om een *second opinion* te vragen, bijvoorbeeld door het bevelen van een tweede expertise. De afwezigheid van een motiveringsverplichting impliceert zo dat het onmogelijk zal zijn om de rationaliteit na te gaan van de beslissing van de jury aangaande de schuldvraag.³⁵

33 P.J. VAN KOPPEN, Verankering van rechtspraak. Over de wisselwerking tussen burger, politie, justitie en rechter, Kluwer, Deventer, 2003, 36-37. Zie ook: L. VAN LANGENHOVE, *Juryrechtspraak en psychologie, Interuniversitaire Reeks Criminologie en Strafwetenschappen*, nr. 19, Kluwer rechtswetenschappen, Antwerpen - Gouda Quint, Arnhem, 1989, 368 p.

34 T.A. DE ROOS, *l.c.*, 45.

35 P. TRAEST, *l.c.*, 48-49.

3.6 Advies van de Hervormingscommissie te België

3.6.1 Inleiding

In november 2004 werd een Commissie van experts aangesteld met de taak om na te denken over de rol van het assisenhof en de hervorming daarvan.³⁶ Deze Commissie is op 8 maart 2005 met een rapport naar buiten getreden, waarin tal van argumenten voor en tegen de assisenprocedure worden genoemd. De Commissie oordeelde uiteindelijk dat de procedure een grondige hervorming dient te ondergaan, wil zij werkzaam blijven.³⁷ Wij bespreken enkel de zienswijze van de Commissie op een eventuele motivering door de jury.³⁸

3.6.2 Noodzaak van het invoeren van een motiveringsverplichting

De Commissie meent dat de afwezigheid van een motivering van de schuldvraag niet langer aanvaardbaar is. Zij kreeg met het recente Taxquet-arrest van het EHRM dus volmondig gelijk. De motivering van gerechtelijke beslissingen is te beschouwen als een fundamentele waarborg van het “*eerlijk proces*” zoals gewaarborgd in artikel 6 EVRM. De motiveringsplicht wordt door onze Belgische Grondwet voorzien en is vereist door de internationale rechtspraak betreffende de rechten van de mens.³⁹

Zoals eerder vermeld, dienen we op te merken dat het EHRM een louter ja of neen-antwoord op zeer precies gestelde vragen lange tijd leek toe te laten als motivering. De Commissie wees in 2004 echter reeds op de overweging dat het EVRM en de rechtspraak van het EHRM een *minimumstandaard* inhouden. Indien men aldus zou stellen dat het recente Taxquet-arrest een absolute ommekeer is in de rechtspraak van het EHRM, zou men de waarheid onrecht aandoen. Met het oog op een kwaliteitsvolle rechtsbedeling dient, aldus de commissie, verder te worden gegaan dan wat minimaal wordt vereist. De werkelijke motivering van juridische uitspraken is dan ook een essentieel onderdeel van het “*eerlijk proces*” in de zin van artikel 6 van het EVRM.

De afwezigheid van enige vorm van motivering kan zowel in hoofde van de rechtstreeks betrokkenen in het proces – dader én slachtoffer – als in hoofde van de publieke opinie een gevoel van willekeur, subjectiviteit en rechtsonzekerheid doen ontstaan. De Commissie stipuleert in haar verslag dat het niet langer aanvaardbaar is dat men in een samenleving waar de burger mondiger en de nood aan transparantie prangender wordt, de redenen niet kent van een vrijspraak of veroordeling welke betrekking heeft op de zwaarste misdrijven, terwijl voor de lichtere misdrijven de rechters wel systematisch moeten motiveren.

In het bijzonder hebben de partijen het recht om te weten en de behoefte om te begrijpen waarom en op welke gronden de beschuldigde is veroordeeld of vrijgesproken. Een behoorlijke motivering draagt overigens bij tot het beter aanvaarden van de beslissing, dit zowel door de dader als door het slachtoffer. Hierbij kunnen we ook denken aan het proceseconomische aspect: indien beide procespartijen effectief de beweegredenen

36 Professor Benoît Friedman en Raf Verstraeten werden aangezocht om deze commissie voor te zitten.

37 T.A. De Roos, *l.c.*, 31.

38 Voor een uitgebreide bespreking van de Commissievoorstellen zie: R. VERSTRAETEN en L. GYSELAERS, “Een hervorming van de assisenprocedure?”, in X., *Recht in beweging, Verslagboek VRG Alumnidag 2006*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 299-320.

39 R. VERSTRAETEN en L. GYSELAERS, *l.c.*, 317; F. ERDMAN en G. DE LEVAL, “Justitiedialogen”, te raadplegen op http://www.just.fgov.be/img_justice/publications/pdf/2.pdf, 60; T.A. De Roos, *l.c.*, 35.

kennen die aan de beslissing van het hof van assisen ten grondslag liggen, kunnen de partijen ook op zinvolle wijze de opportuniteit van een voorziening in cassatie inschatten.⁴⁰ Ook hier anticipeerde de commissie volledig op de uitspraak van het EHRM.

De motiveringsplicht is bovendien van aard om de kwaliteit van de uitspraak te verhogen. Op deze wijze dient de rechter zijn *"intieme overtuiging"* te rationaliseren en te objectiveren op basis van bewijselementen en niet op basis van gevoelens of intuïties. Zo wordt vermeden dat een louter gevoel van emotie aan de grondslag ligt van een beslissing.

De motivering heeft ook een controlerende functie aangaande de uitspraak. Een dergelijke controle kan slaan op de interne coherentie van de motivering en kan in bepaalde gevallen leiden tot het censureren van foutieve rechtstoepassing.⁴¹

3.6.3 Modaliteiten van deze motiveringsverplichting

3.6.3.1 Draagwijdte

De Commissie is van oordeel dat zowel een beslissing van veroordeling als een beslissing van vrijspraak gemotiveerd moeten worden. Ze steunt haar verklaring op de gedachte dat zowel de dader als het slachtoffer het recht hebben om de gedachtegang van jury te kennen.

In haar uiteenzetting over de draagwijdte van de motivering, steunt de Commissie vooral op de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Zo beoordeelt het EHRM de vraag of de uitspraak voldoende gemotiveerd is, in het licht van de omstandigheden van de zaak. Het gaat dus steeds om een beoordeling in concreto. Motivering, zoals eerder gesteld, houdt volgens het EHRM in dat de rechter *"met voldoende duidelijkheid de gronden moet aanduiden waarop hij zijn beslissing steunt"*, zodat *"de beklaagde op een nuttige wijze beroep kan instellen"*. De wijze van motiveren is bovendien afhankelijk van de complexiteit van de zaak en de gebruikte begrippen. Maar het principe van de *"eerlijke behandeling"* eist geen gedetailleerd antwoord op elke conclusie.

Hoewel de Commissie haar verslag reeds geruime tijd voor het recente Taxquet-arrest bekend maakte, anticipeerde zij echter perfect op de recente beslissing van het EHRM. Zoals reeds vermeld, stelde dit arrest immers terecht voorop dat het belangrijk is dat de beslissing aan de beschuldigde wordt uitgelegd. Het Hof oordeelde dat de beknopte antwoorden op de vragen die vaak algemeen en vaag gesteld worden, de indruk geven dat het gaat om een arbitraire en weinig transparante rechtspraak. Daarenboven is het Hof van oordeel dat dit niet enkel van belang is voor de beschuldigde zelf, maar dat het ook voor de publieke opinie belangrijk is de redenen te horen waarom iemand al dan niet schuldig wordt bevonden.

De Commissie is van oordeel dat de motivering zich moet beperken tot de ambtshalve uitleg van de redenen die het beschikkende gedeelte funderen. Er bestaat geen verplichting om te antwoorden op de conclusies van de partijen betreffende de schuld-vraag. De Commissie argumenteert in haar betoog dat een dergelijke verplichting niet realiseerbaar is en het risico inhoudt van blokkages of minstens ernstige vertraging in de afhandeling van procedures. Op dit punt is de benadering van de Commissie ver-

⁴⁰ R. VERSTRAETEN en L. GYSELAERS, *l.c.*, 318.

⁴¹ Commissie Hervorming van het Assisenhof, *Rapport*, overhandigd aan Mevr. De minister van Justitie L. Onkelinx, november 2005, 30-31.

schillend van de Nederlandse ontwikkelingen. Het onderzoeksproject Strafvordering 2001 heeft immers juist voorgesteld dat op bewijsverweren van de verdediging steeds uitdrukkelijk dient te worden gereageerd.⁴²

De Commissie merkt in haar verslag tevens op dat zij het niet opportuun acht om te voorzien in zogenaamde “concurring” of “dissenting opinions”.⁴³ Hoewel in het verslag van de Commissie weinig woorden worden besteed aan deze beslissing, lijkt dit toch een methode die bij een zeer verdeelde jury eventueel een oplossing had kunnen bieden. De dissidente juryleden kunnen dan op deze wijze aantonen dat zij niet akkoord gingen met de uiteindelijke beslissing, mits een omstandige weergave van hun argumenten. Met het oog op het accepteren van de uiteindelijke beslissing, zou dit voor zowel juryleden als publieke opinie een handig instrument kunnen blijken. Door het lezen van de verschillende opinies binnen de jury, kan de buitenwereld zich beter verzoenen met een uiteindelijke beslissing van de jury, die afwijkt van de mening van het overgrote deel van de publieke opinie. Daarnaast is het ook voor de juryleden belangrijk dat zij hun argumenten kunnen bekend maken aan het brede publiek, om aan te tonen dat zij niet akkoord gingen met de uiteindelijke beslissing van de meerderheid van de juryleden.

3.6.3.2 Tijdstip

Een bijkomend punt van discussie was het tijdstip waarop de motivering eventueel dient neergeschreven te worden. Zo kennen Duitsland en Italië een motivering *a posteriori*. Men oordeelt eerst over de schuldvraag en zal pas daarna een motivering neerschrijven.⁴⁴

De Commissie wees deze motivering *a posteriori* resoluut af.⁴⁵ Zij wees erop dat een motivering dient te groeien doorheen de beraadslaging. Omwille van de motiveringsplicht kan de discussie immers worden gestructureerd en de redenen die de beslissing dragen, kunnen in het debat worden bijgeschaafd. Men komt met andere woorden al motiverend tot een beslissing. Het voorafgaande debat heeft dus ook betrekking op de motivering wat toelaat de geldigheid na te gaan van de beslissing waarnaar de jury zich oriënteert. De stemming zal dus onlosmakelijk slaan op de beslissing en de onderliggende motivering.⁴⁶

3.6.3.3 Redactie

De Commissie stelt voor om de daadwerkelijke redactie van de motivering over te laten aan de voorzitter van het Hof van Assisen.⁴⁷ Het lijkt praktisch immers onmogelijk om

42 T.A. DE ROOS, *l.c.*, 35.

43 Commissie Hervorming van het Assisenhof, *Rapport*, overhandigd aan Mevr. De minister van Justitie L. Onkelinx, november 2005, 31-32.

44 Zoals later zal blijken dienen de Duitse beroepsrechters na de mondelinge uiteenzetting van de beslissing en de redenen, deze redenen binnen vijf weken neer te schrijven in een schriftelijke motivering (art. 268 StPO en art. 275 StPO).

45 P. MORLET, “La réforme de la procédure devant la Cour d’assises”, *Journ. proc.* 2001, afl. 408, 17.

46 Commissie Hervorming van het Assisenhof, *Rapport*, overhandigd aan Mevr. De minister van Justitie L. Onkelinx, november 2005, 32.

47 J. DE WIT, *l.c.*, 2; R. VERSTRAETEN en L. GYSELAERS, *l.c.*, 318.

deze belangrijke taak toe te vertrouwen aan de juryleden.⁴⁸ Het spreekt voor zich dat de juryleden uiteraard betrokken zijn bij de opbouw van de motivering: de beslissing dient immers gedragen te worden door de juryleden. Dit gebeurt door hun goedkeuring te geven over de motivering.

Zonder dieper in te gaan op de Commissievoorstellen betreffende de beraadslaging, willen we toch opmerken dat de voorzitter enkel een stemrecht zal hebben in geval van een eenvoudige meerderheid.⁴⁹ Het nieuwe model zou werken met een jury van acht leden. Een eenvoudige meerderheid betekent dus vijf versus drie. De stem van de voorzitter is dan doorslaggevend.⁵⁰ Dit systeem van gekwalificeerde meerderheid is van groot belang, daar het de vrije discussie bevordert en een veroordeling bij bestaan van gerede twijfel tegengaat.

De terughoudende rol van de voorzitter die met deze regeling gepaard gaat, zal hem toelaten om de rol van redacteur van de motivering op zich te nemen. Het zou immers moeilijk aanvaardbaar zijn dat een voorzitter die een uitgesproken standpunt inneemt later een motivering dient neer te schrijven waarin een ander – tegenovergesteld – standpunt wordt vertolkt.⁵¹ Om de intensieve taak waarmee de voorzitter wordt belast enigszins te verlichten, moet deze zich kunnen laten bijstaan door de griffier. Deze bijstand is louter vormelijk van aard: de griffier kan kleine correcties doorvoeren, ander woordgebruik suggereren en dergelijke meer. De aanwezigheid van de griffier tijdens de beraadslaging vormt geen inbreuk op onze rechtstraditie, gezien ook in politiezaken en in correctionele zaken de griffier de pen houdt.⁵²

In Duitsland is de procedure enigszins anders. De beroepsrechter neemt er de mondelinge en schriftelijke motivering van de uitspraak voor zijn rekening: aanvankelijk mondeling ter zitting, en nadien schriftelijk.⁵³ Deze schriftelijke motivering – *a posteriori* – dient binnen de vijf weken opgesteld te worden door de rechter.⁵⁴ De mondelinge beslissing wordt bekend gemaakt in het bijzijn van de lekenrechters, zodat deze eventueel kunnen tussenkomen indien de beroepsrechter onvoldoende melding maakt van de meerderheidsoverwegingen. Van deze mogelijkheid wordt echter nooit gebruik gemaakt.

In tegenstelling tot het Belgische en Franse stelsel nemen de motivering en bewijswaardering en –selectie in de Duitse strafrechtspraak een zeer belangrijke plaats in. Ook voor wat betreft de strafmotivering gelden strenge motiveringseisen. De wettelijke motiveringseisen zijn strenger dan in België en Frankrijk. Dit is overigens de reden waarom de lekenrechters in Duitsland niet deelnemen aan de redactie van de schriftelijke motivering. Het is voor een professionele Duitse rechter immers al moeilijk genoeg om een vonnis op te stellen met de juiste vormvereisten dat het onmogelijk én onwenselijk is de Duitse lekenrechter hier aan te laten deelnemen. Daarbovenop dient het bewijs volledig consistent te zijn. Vergelijkende studies hebben aangetoond dat

48 In Duitsland stellen enkel de beroepsmagistraten de schriftelijke motivering op, ook ingeval ze bij de stemming buiten spel werden gezet door de lekenrechters (art. 275 §2 StPO): zie R. JUY-BIRMAN, J.-M. FLORAND en J. REYNAUD, "Pour une motivation des arrêts de la cour d'assises", *Petites Affiches* 2005, nr. 46, 3 e.v. Als de jury beslist tot een veroordeling, schrijft de voorzitter, die het beraad heeft bijgewoond, vervolgens geheel of gedeeltelijk de motivering van de beslissing (art. 327 CPP).

49 R. VERSTRAETEN en L. GYSELAERS, *l.c.*, 318.

50 T.A. DE ROOS, *l.c.*, 33-34.

51 J. DE WIT, *l.c.*, 2.

52 Commissie Hervorming van het Assisenhof, *Rapport*, overhandigd aan Mevr. De minister van Justitie L. Onkelinx, november 2005, 32.

53 Art. 268 StPO.

54 Art. 275 StPO.

Duitse vonnissen van *Schöffengerichte* in alle opzichten beduidend beter gemotiveerd zijn dan vonnissen uit haar buurlanden.⁵⁵ Als gevolg hiervan zijn Duitse vonnissen dan ook erg lang.⁵⁶

3.6.3.4 Goedgeuring door de juryleden

De motivering dient logischerwijze gedragen en goedgekeurd te worden door de personen die achter de beslissing over de schuldvraag staan. Met andere woorden, de juryleden die een bepaalde beslissing genomen hebben, dienen hoe dan ook volledig achter de motivering te staan die wordt neergeschreven. Niet alleen de beslissing, maar ook de motieven moeten aldus resulteren uit het debat dat de stemming over de schuld voorafgaat.⁵⁷

Zo raakt de Commissie de hypothese aan dat een meerderheid kan bereikt worden tussen de juryleden voor een schuldigverklaring. Echter, deze meerderheid plooit niet noodzakelijk terug op volledig identieke beweegredenen. Het is dan de taak van de voorzitter om te beoordelen in welke mate een coherente redengeving mogelijk is. Hij kan hierbij te werk gaan via nevensgeschikte of ten overvloede gegeven motieven. De voorzitter kan echter ook beslissen dat het debat dient te worden voortgezet om op die manier tot een passende besluitvorming te komen. De Commissie merkt op dat een interventie van de voorzitter op deze manier kan vermijden dat een veroordelingsbeslissing wordt genomen op basis van arbitraire of zelfs absurde argumenten.

Daar in principe de beslissing over de schuldvraag enkel aan de juryleden toekomt, dient de voorzitter, als redacteur van de motivering, zo getrouw mogelijk de beweegredenen van de juryleden weer te geven. Het is dus mogelijk dat de voorzitter een motivering moet redigeren voor een beslissing waar hij zelf niet mee akkoord gaat. De Commissie acht dit echter niet problematisch gezien de voorzitter voldoende loyaliteit aan de dag moet kunnen leggen om deze taak op zich te nemen.⁵⁸

De motiveringsplicht heeft als onlosmakelijk gevolg dat er geen geheime stemming meer plaatsvindt. De Commissie is van oordeel dat vanuit de vereisten van een goede en loyale rechtsbedeling, het niet mogelijk is om tot een beslissing te komen, indien de personen die zich achter de beslissing scharen, zich niet bekend maken. Motivering en geheime stemming zijn onmogelijk, of althans zeer moeilijk, met elkaar te verenigen. De geloofwaardigheid van de beslissing en het feit dat de juryleden zich akkoord moeten verklaren met de motivering staat haaks op de gedachte van een geheime stemming.⁵⁹

De juryleden dienen uiteraard het volste respect te krijgen gedurende de beraadslaging. De Commissie is daardoor van mening dat er in de invulling van het gemengd beraad wel degelijk een formele stemming dient plaats te vinden. De beslissing kan niet zonder meer uit het debat worden "afgeleid". Bij het einde van de beraadslaging

55 Raad voor de rechtspraak (ed.), *I.c.*, 11; Rapport VVD aangaande de hervorming van het strafrechtelijk bestel in Nederland, "Effectief en op maat", november 2004, 25-26, te raadplegen op <http://www.vvd.nl/>.

56 T.A. De Roos, *I.c.*, 56-57. Duitse vonnissen kunnen al snel 10 pagina's bedragen in kleine zaken en tot meer dan 100 pagina's in ingewikkelde zaken.

57 J. De Wit, *I.c.*, 2; R. Verstraeten en L. Gyselaers, *I.c.*, 318.

58 Zie ook in Duitsland, waar eveneens enkel de beroepsmagistraten de schriftelijke motivering opstellen, ook ingeval ze bij de stemming buiten spel werden gezet door de lekenrechters (art. 275 §2 StPO).

59 Commissie Hervorming van het Assisenhof, *Rapport*, overhandigd aan Mevr. De minister van Justitie L. Onkelinx, november 2005, 33-34; R. Verstraeten en L. Gyselaers, *I.c.*, 318-319.

moet aan elk jurylid afzonderlijk zijn persoonlijke stem worden gevraagd zodat de optelsom kan worden gemaakt. Dit dient te gebeuren voor elk aspect van de kwalificatie. Hierbij kan hetzelfde systeem als datgene dat geldt voor de strafmaat, worden gehanteerd: “de voorzitter doet hoofdelijk rondvraag: eerst brengen de gezworenen hun gevoel uit, te beginnen met de jongste, (...) ten slotte de voorzitter”.⁶⁰

Zoals eerder gesteld, verschilt de Duitse procedure van dit systeem. Zo dient de Duitse professionele rechter de schriftelijke verklaring op te stellen. De lekenrechters nemen aldus niet deel aan het schrijven van het vonnis. Deze schriftelijke motivering dient daarbovenop evenmin te worden goedgekeurd door de lekenrechters. Echter, indien gewenst, kunnen zij dit wel doen. Van deze mogelijkheid is tot op heden amper of nooit gebruik gemaakt.⁶¹ We merken op dat de schriftelijke motivering uiteraard gelijk dient te zijn met de mondelinge, op het proces gevoerde motivering.

3.7 Hervormingsvoorstellen te Frankrijk en Duitsland?

Hoewel er wel degelijk kritiek wordt geuit op de werking van het *Cour d'Assises*, aangaande het ontbreken van enige vorm van motivering, waren de voorstellen om de *Cour d'Assises* te hervormen voornamelijk gericht op het ontbreken van hoger beroep. Hier wensen we in het kader van dit artikel echter niet op in te gaan. Een kritiek, weliswaar ondergeschikt aan deze van het ontbreken van het hoger beroep, is tevens dat men de geheime stemming in de *Cour d'Assises* niet verenigbaar vinden met een motiveringsplicht, en dat dit bovendien niet in overeenstemming zou zijn met het beginsel van “*intime conviction*”. Ook heeft men praktische bezwaren tegen het invoeren van een motiveringsverplicht (dit in het kader van bepaalde voorstellen inzake hoger beroep): het formuleren van een motivering zou te moeilijk zijn en te veel tijd kosten. De vraag die tevens gesteld werd, ging over de uiteindelijke redactie van de motivering. Het stond min of meer vast dat de voorzitter van het *Cour d'Assises* zich hierover zou ontfemen. Eén van de juryleden - aangeduid als voorman van de jury - zou dan de motivering tekenen, als vertegenwoordiger van de voltallige jury. Maar wat als de juryleden niet akkoord gaan met de voorzitter?⁶² Als gevolg van deze problematiek werd de hervorming niet doorgevoerd.

Evenals het Franse *Cour d'Assises* is het Duitse systeem niet vrij van kritiek, doch speelt het probleem van hervorming in drastisch mindere mate dan in België en Frankrijk.

De materie kan echter wel dermate complex zijn, dat *schöff*en veel tijd nodig hebben om zich de materie eigen te maken, wat uiteraard kan leiden tot het vertragen van de procedure. Aan deze probleempunten wordt echter gewerkt.⁶³

Echter, voor het overige is er weinig kritiek te merken aangaande de motiveringsprocedure in het Duitse stelsel, in die zin dat een afschaffing of herziening van de lekendeelname vereist zou zijn. Al lijkt de dominante plaats die de rechter inneemt in Duitsland een hekel punt te kunnen vormen. In het Duitse model kan de beroepsrechter namelijk in bepaalde procedures door de lekenrechters worden overstermd. Indien deze situatie zich voordoet, dan stelt hij alsnog als enige de motivering op.⁶⁴ Het valt niet uit te sluiten dat deze situatie voor problemen kan zorgen. Stel – hypothetisch – dat hij het vol-

60 Art. 364 Sv.

61 C. RENNIG, *l.c.*, 488-489.

62 M. BONNIEU, “The presumption of innocence and the cour d’assises: is France ready for adversial procedure?”, *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 574-575.

63 T.A. DE ROOS, *l.c.*, 57-58.

64 W. PERRON, *l.c.*, 187.

strekt oneens is met de mening van de meerderheid, bijvoorbeeld omdat die concludeerde tot vrijspraak terwijl er naar de mening van de voorzitter ruim voldoende bewijs aanwezig was. Zoals reeds uiteengezet, heeft de beroepsrechter van de wetgever de belangrijke taak gekregen om de motivering te formuleren. Hij kan hier echter in de verleiding komen om een zodanige formulering te kiezen dat tenminste één van de partijen daarin een uitnodiging ziet om een rechtsmiddel tegen de beslissing aan te wenden.⁶⁵ Volgens RENNIG zullen de meeste beroepsrechters in dergelijke gevallen proberen de motivering zo sterk en acceptabel mogelijk te formuleren. RENNIG merkt echter op dat onderzoek duidelijk maakt dat niet alle beroepsrechters zich eenvoudig neerleggen bij het feit dat zij zijn overstemd door de lekenmeerderheid.⁶⁶

4. BESLUIT

Wanneer we spreken over de procedure voor het Hof van Assisen en de wenselijkheid van een motiveringsverplichting voor de jury, moeten we in navolging van het recente arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens eensluidend besluiten dat het niet langer aanvaardbaar is dat men de redenen niet kent van een vrijspraak of veroordeling. Het invoeren van een motiveringsplicht is een absolute noodzaak om subjectiviteit te vermijden, controle mogelijk te maken en te voldoen aan de vereisten van een eerlijk proces in de zin van artikel 6 E.V.R.M.

Teneinde deze gewenste motiveringsverplichting praktisch mogelijk te maken, staat men voor een moeilijk te verwezenlijken opdracht. Zo dient men rekening te houden met de quasi onmogelijkheid voor de professionele rechter om de innerlijke overtuiging, – de zogenaamde “*intime conviction*” zoals gekend in Frankrijk en België – van de juryleden in woorden neer te schrijven in een arrest. Zulk een overtuiging valt immers niet altijd in woorden om te zetten door de juryleden zelf, laat staan door de rechter dewelke de innerlijke overtuiging van dit jurylid, voor zover dit al zou gelden voor de voltallige (of alleszins de meerderheid) van de jury. Een motivering gecombineerd met een principe van *intime conviction* is een zeer moeilijk te vervullen opdracht, doch noodzakelijk indien men het publiek gericht wil laten debatteren over de merites van een beslissing.

Wanneer we de voorstellen van de Hervormingscommissie van 2004 onder leiding van FRIEDMAN en VERSTRAETEN kritisch beoordelen op haar conformiteit met het recent gevelde Taxquet-arrest voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, kunnen we besluiten dat het voorstel van deze Commissie de toets van het Hof aangaande de motiveringsverplichting zonder enig voorbehoud zou doorstaan.

Hoewel we sceptisch staan tegenover de haalbaarheid van de ideale motiveringsverplichting, mogen we hieruit niet besluiten dat de beslissing van het Hof van Assisen geen motivering kan krijgen. Integendeel, de wetgever dient de Assisenprocedure dermate te hervormen opdat men tot een begeleid en gedisciplineerd jurydebat kan komen over de motivering en de schuldvraag. Gedurende dit debat dienen de juryleden er zich van bewust te zijn dat de “*conviction intime*” zich zal moeten buigen naar de wetten van de rationele en steekhoudende argumentatie. De juryleden dienen met andere woorden verder te gaan dan hun innerlijke overtuiging. Deze “*conviction intime*” dient door middel van een gefundeerd debat tussen de juryleden te worden omgezet in een rationele argumentatie waarop hun beslissing is gebaseerd. Op deze wijze

65 P.J. VAN KOPPEN, *o.c.*, 37.

66 T.A. DE ROOS, *l.c.*, 88; C. RENNIG, *l.c.*, 492-493.

dient de men zijn "*intieme overtuiging*" te rationaliseren en te objectiveren op basis van bewijselementen en niet op basis van gevoelens of intuïties. Zo wordt vermeden dat een louter gevoel van emotie aan de grondslag ligt van een beslissing. Heden heeft minister van justitie Stefaan De Clerck reeds aangekondigd het nodige wetgevende initiatief te zullen nemen.⁶⁷ Het gaat hier om het wetsvoorstel Mahoux dat in overleg met de minister van Justitie in behandeling is in de Senaatscommissie Justitie.⁶⁸ De tekst van het voorstel herneemt het eindverslag van de Hervormingscommissie van 23 december 2005. Volgens dat voorstel beraadslagen de voorzitter van het hof van assisen en de jury samen over de schuldvraag én komt er voor de schuldvraag een motiveringsplicht. Dit voorstel voorziet in de invoering van een motiveringsplicht en een beraad tussen de volksjury en de beroepsrechter. Belangrijk is dat de waarde van een volksjury niet in vraag wordt gesteld, doch dat de wetgever een zekere professionalisering van het beraad wenst toe te voegen, door het gezamenlijke beraad tussen de juryleden en de beroepsrechter. Dit evenwel zonder de rol van de jury uit te hollen of om te gooien. Een assisenjury die op basis van haar innerlijke overtuiging na een heel proces tot een bepaalde beslissing komt, is immers een garantie op eerlijke procesvoering.

5. LITERATUUR

- CLEMENT DE CLETY, F., "Plaidoyer pour la Cour d'assises", *Journ. proc.* 2005, afl. 502, 7-9.
- Commissie Hervorming van het Assisenhof, *Rapport*, overhandigd aan Mevr. De minister van Justitie L. Onkelinx, november 2005, document geraadpleegd via <http://www.standaard.be/extra/pdf/rapportassisen.pdf>.
- DE HERT, P.J.A., "Jury en leken in Nederland: een identiteitsonderzoek", *NJB* 2006, 2226-2232.
- DE HERT P.J.A., "Leve de republiek, leve de jury. Historische, bewijstechnische, democratische en politieke argumenten' [Vive la Republique, Vive la jury. Historical, Evidence Law based, Democratic and Political Arguments in Favor]" in ADAMS, M. & POPELIER, P. (eds.) *Recht en democratie. De democratische verbeelding in het recht*, Antwerpen-Groningen, Intersentia, 2004, 459-491.
- DE HERT, P.J.A. "Hervorming van het Assisenhof: België blijft Slow", *Panopticon*, 2006/1, 1-11.
- DE ROOS, T.A., "Is de invoering van lekenrechtspraak in de Nederlandse strafrechtspleging gewenst?", Universiteit van Tilburg, 2006, 1-109.
- DE WIT, J., "Beperkte ontvetting van assisen", *Juristenkrant* 2005, afl. 119, 8-9.
- DECLERCQ, R. "Het Hof van Assisen veroordeeld", in *Om deze redenen. Liber Amicorum A. Vandeplass*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 91-113.
- DREISSEN, W.H.B., *Bewijsmotivering in strafzaken*, Den Haag, Boom juridische uitgevers, 2007, 473p.
- ERDMAN, F., en DE LEVAL, G., "Justitiedialogen", document geraadpleegd via http://www.just.fgov.be/img_justice/publications/pdf/2.pdf, 476p.

67 P. MAHOX, Wetsvoorstel tot hervorming van het hof van Assisen, *Senaat*, S-4-924/1, 2007-2008. Te raadplegen via [www.senate.be: http://www.senate.be/www/?Mival=/dossier&LEG=4&NR=924&LANG=nl](http://www.senate.be/www/?Mival=/dossier&LEG=4&NR=924&LANG=nl).

68 <http://www.just.fgov.be/persberichten/2009/01/13.html>.

HILDEBRANDT, M. en GUTWIRTH, S. "(Re)presentation: pTA citizens' juries and the jury trial", *Utrecht Law Review*. Special on Adjudication in a Globalizing Context, Vol. 3/1, 2007, 24-40.

JANSSEN, S.H.E. en CROES, M.T., "Niet-rechterlijke actoren in de rechtspraak van Nederland, Denemarken en Duitsland", Den Haag, *WODC Cahier*, 2005, 1-38.

JONCKHEERE, A., "Quel avenir pour le jury populaire en Belgique?", *Journ. proc.* 1993, afl. 248, 10-12.

JUY-BIRMAN, R., FLORAND, J.-M. en REUNAUD, J., "Pour une motivation des arrêts de la cour d'assises", *Petites Affiches* 2005, nr. 46.

LOGGHE, F., "Over de eerlijke behandeling volgens artikel 6 van het EVRM", *Jura Falconis*, document geraadpleegd via <http://www.law.kuleuven.ac.be/jura/33n2/logghe.htm>.

MALSCH, M., "De leek als rechter en de rechter als leek", *Justitiële Verkenningen*, jrg. 29, nr.1, 2003, 47-60.

MAASET, A., "Propos pour la suppression de la cour d'assises" in X., *Strafrecht als roeping. Liber amicorum Lieven Dupont*, 905-920.

MORLET, P., "La réforme de la procédure devant la Cour d'assises", *Journ. proc.* 2001, afl. 408, 6-17.

MULDER, G.E., "Twelve men (women) good and true", *Delikt en Delinkwent* 1981, 241-243.

PERRON, W., "Lay participation in Germany", *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 181-195.

PRADEL, J., "Le jury en France: Une histoire jamais terminée", *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 175-179.

Raad voor de rechtspraak (ed.), "Leken en rechtspraak: moet, mag en wil de burger meedoen?", *Rechtstreeks* 2007, afl. 1, 1-112.

Rapport VVD aangaande de hervorming van het strafrechtelijk bestel in Nederland, "Effectief en op maat", november 2004, te raadplegen op <http://www.vvd.nl/>.

RENNIG, C., "Influence of lay assessors and giving reasons for the judgement in German mixed courts", *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 484-494.

TRAEST, P., "The jury in Belgium", *Revue internationale de droit pénal*, 2001, 27-50.

VAN BOVEN, M.W., *De rechterlijke instellingen ter discussie: de geschiedenis van de wetgeving op de rechterlijke organisatie in de periode 1795-1811*, Nijmegen, Gerard Noodt Instituut, 1990.

VAN LANGENHOVE, L., *Juryrechtspraak en psychologie, Interuniversitaire Reeks Criminologie en Strafwetenschappen*, nr. 19, Kluwer rechtswetenschappen, Antwerpen - Gouda Quint, Arnhem, 1989, 368 p.

VAN KOPEN, P.J., *Verankering van rechtspraak. Over de wisselwerking tussen burger, politie, justitie en rechter*, Kluwer, Deventer, 2003, 1-61.

VERMEULE, A., "Should we have lay justices", *Harvard Public Law Working Paper* 134, 2006, 1-33.

VERSTRAETEN, R. en GYSELAERS, L., "Een hervorming van de assisenprocedure?", in X., *Recht in beweging, Verslagboek VRG Alumnidag 2006*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 299-320.

WENT, F.H., "De wenselijkheid van invoering van lekenrechtspraak in Nederland, 2007, 1-13, document geraadpleegd via <http://www.florianwent.com>.